

Beeld: ©NP/Hollandse Hoogte/Robin Utrecht

16 februari 2024

Het begin van een nieuw jaar geeft ruimte voor reflectie. We kunnen terugkijken op een jaar waarin er belangrijke stappen zijn gezet in het proces na de komma. Samen werken we hard aan een toekomst waarin recht wordt gedaan aan de erfenis van het slavernijverleden. Al waren deze stappen waren niet altijd direct zichtbaar, ze zijn cruciaal voor verdere vooruitgang. Ons doel blijft een balans vinden tussen het neerzetten van concrete resultaten en hierbij zorgvuldig en inclusief te werk te gaan.

Eind 2023 bracht de verkiezingsuitslag vragen op over wat het politieke draagvlak van een nieuw kabinet zal zijn voor onderwerpen als het slavernijverleden. Zolang de formatie plaatsvindt, blijft de uitkomst daarvan ongewis. Totdat een nieuw kabinet aantreedt, gaat dit demissionaire kabinet onverminderd door met de huidige inzet. Samen met nazaten en anderen zullen we de acties uit de kabinetsreacties blijven invullen en zoveel mogelijk concrete stappen zetten.

Meer terug naar de inhoud van de invulling na de komma: het afgelopen kwartaal voerden wij samen met het onderzoeksbureau TrueTalk 270 gesprekken met direct betrokkenen over het slavernijverleden. We spraken met name over de ideeën die er leven over het herdenken en welke maatschappelijke initiatieven er zouden moeten komen die impact hebben op het vergroten van kennis, bewustwording, erkenning, herdenking, en de aanpak van doorwerking van het slavernijverleden. Het is belangrijk dat we de input van de gemeenschappen gebruiken om de regeling voor maatschappelijke initiatieven en het Herdenkingscomité vorm te geven. Op deze manier zorgen we ervoor dat we de juiste en meest objectieve conclusies bovenhalen. Wat deze gesprekken opleverden en wat we daarmee gaan doen, vertellen we graag verderop in deze nieuwsbrief.

We begonnen dit jaar met een wederom waardevolle sessie waarin ongeveer 70 nazaten en direct betrokkenen zich verzamelden in theater Diligentia om hun beeld te delen over de stappen die zijn gezet in het proces na de komma, tot nu toe. Ook bespraken wij met hen de conceptregeling voor maatschappelijke initiatieven voor Europees Nederland en de contouren die er nu liggen voor de samenstelling van het koninkrijksbrede herdenkingscomité.

Wilt u ook meepraten over de conceptregeling? Dat kan, vanaf 12 februari zal er gedurende 30 dagen een internetconsultatie plaatsvinden. Meer informatie hierover, evenals over het Koninkrijksbrede herdenkingscomité, is te vinden in deze nieuwsbrief.

Dialogsessies

Onze collega-ambtenaren hebben het afgelopen jaar veel gesproken met nazaten en direct betrokkenen en goede beelden op gedaan waar rekening mee gehouden moet worden voor het vormgeven van de ruimte na de komma; onder andere over de regeling voor maatschappelijke initiatieven en het herdenkingscomité.

Om deze opgedane beelden te 'valideren' en vast te stellen hebben wij een kwalitatief onderzoek laten uitvoeren. Daarbij hebben we onze gesprekspartners verbreed, door naast de betrokken personen met wie wij als programma in contact zijn juist ook met mensen op straat, jong en oud, en ook buiten de Randstad in gesprek te gaan. Er is soms argwaan over de rol van overheid. Een dialoog vanuit een neutraal onderzoeksbureau is daarom een krachtige methode om te komen tot inzichten.

Er zijn dialogen gevoerd met 270 nazaten, verdeeld over 18 dialogdagen en een aantal online, waarbij voorop stond dat iedereen kon meedoen. De belangrijkste dialogen waren individueel, maar deze werden ook aangevuld met rondetafelgesprekken en Café Bepp. Een methode van het onderzoeksbureau TrueTalk. Hierbij worden mensen in hun natuurlijke omgeving gevraagd om in gesprek te gaan. TrueTalk bezocht bijvoorbeeld buurthuizen of markten op verschillende plekken in Nederland, waar zij op een locatie een kleine onderzoeksfaciliteit inrichtte in een huiselijke setting.

Er is in het onderzoek een spreiding in leeftijd, organisatorische en emotionele betrokkenheid, en culturele achtergrond gehanteerd. Hierbij droeg het onderzoeksbureau zorg voor de inclusie van alle gemeenschappen van nazaten.

Tijdens de gesprekken horen en zien we dat de gevolgen van ons verleden nog altijd zichtbaar en voelbaar zijn in het heden. We horen en zien dat er achterstand ervaren wordt in de sociale positie van de gemeenschap, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, onderwijs en de arbeidsmarkt.

In deze [factsheet](#) een samenvatting van de beelden die het onderzoek heeft opgeleverd. Deze uitkomsten zijn door ons meegenomen in het opstellen van de subsidieregeling. Deze regeling moet bijvoorbeeld laagdrempelig toegankelijk kunnen zijn voor grassroot organisaties, zodat zij niet verzanden in ingewikkelde aanvraagtrajecten.

Ook nemen we de inzichten mee als het gaat om hetherdenken. Het koninkrijksbrede herdenkingscomité krijgt de inzichten die wij hebben opgedaan mee als vertrekpunt.

De brede wens is dat het herdenken iets is wat van iedereen is. Net als bij 4 en 5 mei. En dat alle Nederlanders ermee bereikt worden. Want juist dat versterkt wederzijds begrip en kan verbinding brengen tussen de 'witte' en 'zwarte' gemeenschappen. "Het leidt tot solidariteit. Erkenning en gelijkwaardigheid." Ten slotte is het van belang dat de grote culturele diversiteit binnen de verschillende gemeenschappen ook binnen het gezamenlijk herdenken past.

In de kabinetsreactie van 19 december 2022 op het rapport "Ketenen van het Verleden" kondigde het kabinet een subsidieregeling aan. Deze is bedoeld om maatschappelijke initiatieven te ondersteunen die zijn gericht op bewustwording, erkenning, herdenking, of doorwerking van het Trans-Atlantische slavernijverleden.

Voor deze regeling is eenmalig €100 miljoen beschikbaar gesteld. De beschikbare €100 miljoen wordt opgesplitst in drie delen: €33,3 miljoen voor Europees Nederland, €33,3 miljoen voor het Caribisch deel van het Koninkrijk, en €33,3 miljoen voor Suriname.

Om tot goede uitgangspunten voor de subsidieregeling te komen is er gesproken met verschillende personen en organisaties vanuit betrokken gemeenschappen. En hebben de dialogen met 270 nazaten, verspreid over heel Europees Nederland uit verschillende leeftijdsgroepen, goede [inzichten](#) opgeleverd. Deze regeling moet bijvoorbeeld laagdrempelig toegankelijk kunnen zijn voor grassroots organisaties, zodat zij niet verzanden in ingewikkelde aanvraagtrajecten.

De regeling heeft een bijzondere aandacht voor bevorderen van grassroots organisaties van nazaten en betrokken gemeenschappen. Door de inzet van een voucher kunnen zij hun organisatie verder professionaliseren en versterken.

Daarnaast is de regeling bedoeld voor maatschappelijke initiatieven die zich richten op het versterken van de gemeenschap van nazaten van tot slaafgemaakten en het vieren en vergroten van hun veerkracht;

Maar ook voor grotere projecten die een aanzienlijke impact hebben op het vergroten van kennis, bewustwording, erkenning, herdenking, en de aanpak van doorwerking van het slavernijverleden.

Er worden aparte regelingen op maat opgesteld voor het Caribisch deel van het Koninkrijk en voor Suriname. Voor de regeling voor het Caribisch deel van het Koninkrijk kunnen de uitgangspunten uit de regeling van Europees Nederland worden overgenomen.

Planning

- In februari gaat de regeling voor een periode van 30 dagen in internetconsultatie. In februari kunt u via deze [link](#) reageren.
- Op 1 juni wordt de regeling gepubliceerd in de Staatscourant.
- Op 1 juli wordt het eerste tijdvak voor aanvragen geopend. Er zijn in totaal 6 tijdvakken.
- Voor het Caribisch deel van het Koninkrijk wordt verwacht dat de regeling in de zomer van 2024 kan worden aangekondigd. De regeling voor Suriname wordt op een later moment gepubliceerd. Streven is dit wel in 2024 te doen.

Stand van zaken - Herdenkingscomité

Zoals aangekondigd in de Kabinetsreactie van 19 december 2022 zal er een koninkrijksbreed herdenkingscomité worden opgericht, dat toeziet op de invulling en organisatie van een blijvend grootser, waardige herdenking van het slavernijverleden.

Er wordt gestreefd om het herdenkingscomité in zomer 2024 operationeel te hebben. De oprichting wordt in goede samenspraak met de gemeenschap gedaan. Er zijn naast direct betrokken adviseurs ook 270 nazaten bevroegd op dit onderwerp in de dialoogsessies.

Het overgrote deel van de gesprekspartners had geen concreet beeld bij herdenken of initiatieven. De rode draad lag op een dieper niveau; veel gesprekspartners hadden het over het grotere probleem van ongelijkheid dat initiatieven of vormen van herdenken zouden moeten aanpakken. Er werd veel meer gesproken over erkenning en verbinding. Erkenning ging niet alleen om erkenning van het volledige verhaal van de slavernij, maar ook om erkenning van de socio-economische, sociale en psychologische impact die het slavernijverleden nog steeds heeft in het leven van nazaten. Erkenning maakt ook ruimte voor verbinding binnen en tussen (witte en zwarte) gemeenschappen.

Herdenken over 10 jaar zou er volgens veel mensen in ieder geval zo uit moeten zien dat ook witte Nederlanders zich betrokken zouden voelen. Iets "wat van iedereen is". "Alle Nederlanders moeten ermee bereikt worden." Dit versterkt

wederzijds begrip en kan verbinding brengen tussen de 'witte' en 'zwarte' gemeenschappen. "Het leidt tot solidariteit. Erkenning en gelijkwaardigheid."

De grote culturele diversiteit van de verschillende gemeenschappen moet ook binnen het herdenken passen.

Herdenken is belangrijk, komt uit het onderzoek, het geeft ruimte om te bezinnen, en om met elkaar te zijn. Om verhalen te delen. En ook, om samen de vrijheid te vieren (al hoeft dat niet voor iedereen op dezelfde dag). "Herdenken is verleden niet vergeten. Respect tonen naar wat er geweest".

Dit en meer inzichten bieden een mooi vertrekpunt voor het herdenkingscomité om mee aan de slag te gaan. De invulling van het comité wordt nu onderzocht.

Online campagne 'Geschiedenis, van ons allemaal'

Meer gesprekken tussen mensen en bewustwording over ons gedeelde verleden. Met dat doel is het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in december gestart met de online campagne 'Geschiedenis, van ons allemaal'. In deze campagne staan persoonlijke verhalen van mensen over het slavernijverleden en de doorwerking hiervan in het heden centraal. [Zangeres Shirma Rouse en filmmaker Safi Graauw](#) trapt af, door met elkaar in gesprek te gaan over hun familiegeschiedenis en het belang van herdenken. Ook het gesprek tussen docent [Lucelle Comvalius](#) en illustrator [George Adegite](#) is inmiddels gepubliceerd. Het delen van deze verhalen is onderdeel van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden. De komende tijd vertellen meer duo's hun verhaal. Zo vertellen Hesdy Lonswijk (regisseur), Carmen Felix (schrijfster), Lukas Eleuwarin (mode-ontwerper), Jill Mathon (schrijfster), Prof. Soortkil (o.a. schrijver), Lex Bohlmeijer (presentator), Stefanie Albertzoon (actrice en artiest) en Charissa Chotoe (presentator en dichter) vanuit hun perspectief over het slavernijverleden. De verhalen worden gedeeld op OCW-verhalen.nl en de sociale media kanalen van het ministerie.

Minister Robbert Dijkgraaf (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) over deze campagne: "De kracht van verhalen kennen we al sinds het begin van de mensheid. Ik weet uit eigen ervaring dat veel mensen openstaan voor gesprekken over ons gedeelde verleden, en ook hoe moeilijk het soms is daar de goede woorden voor te vinden. Dat kan best een drempel zijn. Mijn hoop is dat we met deze persoonlijke verhalen, verteld vanuit verschillende perspectieven, die drempel verlagen en zorgen voor verbinding. Nu is dat misschien nog wel belangrijker dan ooit."

Speciaal Gezant Slavernijverleden voor Suriname

Het zesde bezoek aan Suriname van de Speciaal Gezant Slavernijverleden, Frédérique de Man vond deze keer plaats samen met het Hoofd van het Bureau Democratie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken, Thomas Zandstra. Dit gezamenlijke bezoek was zeer nuttig voor inhoudelijke kruisbestuiving en kennisdeling, onder andere doordat er intensieve uitwisselingen van kennis was tussen nazaten in Suriname en in Nederland.

Veel van de gesprekken stonden in het teken van het Platform Slavernijverleden (in oprichting). Dit platform bestaande uit vertegenwoordigers van een aantal maatschappelijke organisaties zal de leiding nemen in de dialoog over de invulling van beleid na de komma en de besteding van de twee fondsen.

Frédérique de Man en Thomas Zandstra bezochten ook een aantal plantages en

hadden daar gesprekken met nazaten.

Staatssecretaris Alexandra van Huffelen in gesprek met nazaten in Leeuwarden en Vlissingen

Als coördinerend bewindspersoon voor het programma Slavernijverleden en het proces 'na de komma', bezoekt staatssecretaris Alexandra van Huffelen maandelijks diverse plaatsen waar het slavernijverleden historisch een grote rol in nam. In de afgelopen periode bezocht zij Leeuwarden en Vlissingen.

Op 13 december werd er in Leeuwarden samen met het comité 30 juni/ 1 juli en burgemeester Sybrand Buma gesproken over de impact en gevolgen van het slavernijverleden. Er werd een theatervoorstelling 'Tinten' bezocht. Een theaterstuk dat de invloed van huidskleur bespreekbaar maakt door een persoonlijk verhaal te delen en een open gesprek te voeren met jongeren.

'Het is mijn hoop dat dit de laatste generatie is die met discriminatie en racisme te maken heeft. Dit bezoek laat zien dat we onverminderd door moeten gaan hierin te investeren om voor iedereen een gelijkwaardige positie in onze maatschappij mogelijk te maken', aldus de staatssecretaris.

Op 8 januari 2024 bezocht zij het Maritiem museum van Vlissingen. Daar ging zij in gesprek met een aantal nazaten over het slavernijverleden in het hier en het nu. Indrukwekkende gesprekken die zichtbaar maken dat erkennen en herdenken essentieel zijn voor een rechtvaardige samenleving.

En op 29 januari 2024 bezocht de Staatssecretaris Delft, de stad die op 19 december 2023 ook excuses aanbood voor haar rol in het slavernijverleden. In de stad ontmoette zij onderzoekers, de verantwoordelijke wethouder, maar vooral ook het kwartiermakers-comité en nazaten die in de stad wonen. Zij spraken over de lokale weerslag van het slavernijverleden op hedendaagse samenleving, en wat er volgens hun nodig is. Een van de geplande initiatieven van de stad is het oprichten van een gedenkplaats.

Tot slot

Zijn er onderwerpen die u graag terugleest in deze nieuwsbrief of wilt u met ons in gesprek? Dan horen wij dat graag. U kunt ons benaderen via:

PostbusProgrammaSlavernijverleden@minbzk.nl